

Nacsinák Gergely András

ELVESZETTEK

2018-12-22 | ESSZÉ

Száztíz évvel ezelőtt, 1908 őszén Rilke egyszer megint Párizsban vett szállást magának. Azt nem mondhatnám, hogy „Párizsba költözött”, minekutána bútorral, ingóságokkal, hurcolkodással nem sokat törődött: könyvei és holmija Európában szétszórva itt és amott, épp csak annyira, hogy minden lakhelyéhez legyen valamennyi köze, de sehol ne tartsa őt semmi. Talán csak az utolsó évek, és a rózsakert közepén álló muzot-i torony lesz kivétel ez alól. Rilke nem ismerte, vagy inkább nem fogadta el az otthon fogalmát, amely a lélekre gravitációs erővel hat. Azt

is vonakodnék kijelenteni, hogy 1908 őszétől „Párizsban élt”, mert az embernek, ha leveleit olvassa, az a gyanúja támad, hogy sosem ott élt igazán, ahol alkalmasint lakott: átmenetiségéhez az is hozzátartozott, hogy százfélé levelezett volt és leendő lakhelyeinek egykori és reménybeli tulajdonosaival, szünet nélkül látogatásokat eszközölve és terveket szövögetve, ezáltal pedig térben és időben egyaránt megsokszorozva, egyúttal pedig el is tüntette önmagát. Emberi viszonyait is ilyen meghatározhatatlanra hagyta, kizárólag olyan kapcsolatokat tartva fenn, amelyek sem köteléknek, sem felszínes ismeretségnek nem nevezhetők: megint csak az egyetlen kivétel Lou Andreas-Salomé volt, e nőnemű muzot-i torony. Jobb híján írom tehát, hogy Rilke „Párizsban vett magának szállást”: a Rue de Varenne 77. alatt, egy tizennyolcadik századi palotában, hatalmas, osztott üvegű, sokszemű ablakok mögött. A francia kormány nem sokkal annak előtte kiebrudalta az épületben lakó apácákat, és a tágas, szellős szobákat művészeknek adta bérleménybe. Így került oda Rilke is, és három teljes esztendőn át ezt választotta „mérhetetlen magánya” színhelyének, védőbástyájául, és cellájaképpen. Mert ez a magány kísérte mindenhová, ez jelölte ki ideiglenes szállásait, akár egy daimón, őrizte hatalmasan a lépteit. Azon a száztíz évvel ezelőtti őszön, amelyet most innen, mintha legalábbis egy másik csillag távolából, vagy az idő egyik átléphetetlen szakadéka túlpartjáról olvasnék, elégedetten írta:

„... Most egy gyönyörű palotában vettem bérlakást, némileg vakmerő igyekezettel. Azonban hasznomra van, hogy egyszer egy valódi, nagyarányú belső tér vesz körül, és a forradalom előtti Párizs közepéből – fölöttébb arisztokratikus ablakokon át – egy hosszúkás, csöndes kertre látok.” **[1]**

A körülményekre ennél több tintát nem is hajlandó vesztegetni. A levelet mecénásai egyikének, Karl von der Heydtnak címezte, 1908. december 12-én. Az úriember különös kentaur lehetett, író és bankár egyszerre, azaz valószínűleg mégis inkább bankár, mint író, aki nemegyszer megfeddte Rilket nyughatatlansága és szertehagyott élete miatt, mind türelmetlenebbül szólítva fel pártfogoltját, hogy csináljon rendet maga után, és lehetőleg ne hagyja szanaszét Európában ihletét. Úgy látszik, meg volt róla győződve, hogy a polgári létforma nem zárja ki a művészt – csak hogy von der Heydt úrra is bankárként emlékezünk, nem pedig irodalmárként, ami

ez a nagyszerű magány

optimizmusának némiképp ellene mond. Aztán a többiek is, akikkel levelez: a Rue de Varenne 77-ből ír két héttel később annak a Franz Xaver Kappusnak is, aki a „Levelek egy fiatal költőhöz” gyűjtemény címzettje, és aki eleven bizonyítéka annak, hogy a legjobb mester sem faraghat valakiből kiváló tanítványt. Rilke talán csakugyan hitte, hogy pártfogoltja reményteljes ifjú poéta, talán csak önmagát látta el örökérvényű jótanácsokkal levelezőpartnerén keresztül; de az is lehet, hogy Kappus valóban az volt, aminek Rilke látta, csak valahogy, menet közben, gazdátlanul hagyta sorsát, és sorsa szintúgy magára hagyta őt. Mert reá ugyan íróként hivatkoznak az enciklopédiák, de hírlapíróként, lektúrszerzőként és filmforgatókönyv-jegyzőként, ami bizonyára nem az a mérték, amit Rilke álmódott neki – sőt, tulajdonképp az igazsághoz vezető magány és társtalanság tökéletes ellentéte. „Hagyja, hadd dolgozzék magán ez a nagyszerű magány, melyet nem lehet többé kitörölni az

életéből. Mely minden későbbi tettében és tapasztalatában névtelen erőként folytatást nyer, mint ahogy bennünk is állandóan csörgedez valami ősi vér, és elegyedik saját vérünkkel azzá az egyetlen, megismételhetetlen anyaggá, ami vagyunk, életünk minden fordulópontján.” **[2]** Kappus egyébként Temesvárott született sváb volt, tudott magyarul, és csípős-pikáns katonatörténetekkel szerzett népszerűséget a két háború között. Hogy a fiatal költővel, akivel Rilke levelezett, ugyanakkor mi történt, nem ismeretes. Talán ott halt a csatatéren, amikor Kappus 1914-ben a keleti fronton tüdőlövést kapott. Felépült, megnősült, állásba ment, de magánya nélkül, magára hagyottan.

Olvasom Rilke száztíz évvel ezelőtti, télbe forduló őszét innen, az idő túlpártjáról. A Rue de Varenne 77. ma Rodin-múzeum: a szobrász akkor nézte ki magának a helyet, amikor első ízben tett látogatást Rilkénél, és másnap tüstént ki is vette a fél földszintet műteremnek. Egy vitrinben ott áll a Szent Kristóf-szobor, melyet Rilke adományozott neki. Az épület tehát megvan, a szobor is benne, de az idő, ami onnan idáig vezetne, mintha elveszett volna valahogy; talán a közbeeső két háború halottai vitték magukkal. De ha felütöm a könyvet itt, ezen a télbe hajló őszön, mégis, mégis. A sorok között párizsi szél és eső, és a betűk megannyi ablakszemén át egy hosszúkás kertre látni.

1. Rilke, Rainer Maria, *Levelek II.*, Új Mandátum Könyvkiadó, Bp., 1995., p. 82. ↑

2. Uo. p.83-84. ↑

kép | shutterstock.com